

Alcoholspecifieke socialisatie door ouders als voorspeller van alcoholgebruik van jongeren:
de mediërende invloed van alcoholspecifieke verwachtingen

Vincent G. van der Rijst – 3635228

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Masterthesis Jeugdstudies

Begeleidster: dr. Ina M. Koning

Samenvatting

Doel. Onderzoek naar de invloed van ouders op alcoholgebruik van jongeren richtte zich voornamelijk op de directe invloed. De huidige studie onderzocht de invloed van alcoholspecifieke socialisatie (stellen van regels over alcohol, kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik) op alcoholgebruik van jongeren, en in hoeverre alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren dit effect medieerde. **Methode.** Longitudinale data over drie meetmomenten van 776 jongeren ($M = 12,2$ jaar oud) is gebruikt. Er zijn multipale regressieanalyses uitgevoerd, waarbij gemiddeld wekelijks alcoholgebruik van jongeren de belangrijkste uitkomstmaat was. Voor alcoholspecifieke verwachtingen is onderscheid gemaakt tussen positieve en negatieve verwachtingen. **Resultaten.** Stellen van strikte regels over alcohol en een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie op T1 voorspelden minder alcoholgebruik van jongeren op T3. Het hebben van meer positieve alcoholspecifieke verwachtingen op T2 leidde eveneens tot minder alcoholgebruik op T3, terwijl negatieve verwachtingen geen invloed hadden. De invloed van strikte regels op T1 op minder alcoholgebruik van jongeren op T3 werd door minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen op T2 gemedieerd. **Conclusie.** Ouders hebben door het stellen van strikte regels invloed op de ontwikkeling van positieve alcoholspecifieke verwachtingen en het alcoholgebruik van jongeren. Preventiecampagnes en interventies moeten hier voortaan meer aandacht voor hebben.

Trefwoorden: *alcoholspecifieke socialisatie, alcoholspecifieke verwachtingen, ouders, alcoholgebruik, jongeren*

Abstract

Aim. Research on the influence of parents on alcohol use of adolescents focused primarily on the direct influence. The current study examined the influence of alcohol-specific socialization (rule-setting about alcohol, quality and frequency of alcohol-specific communication, and exposure to parental drinking) on alcohol use of adolescents, and whether alcohol expectancies mediated this effect. **Method.** Longitudinal data including three waves from 776 adolescents ($M = 12.2$ years old) is used. Multiple regression analyses were conducted, where average weekly alcohol use of adolescents was the main outcome measure. Alcohol expectancies were distinguished between positive and negative expectancies.

Results. Strict rule-setting about alcohol and a high quality of alcohol-specific communication at T1 predicted less alcohol use of adolescents at T3. Having more positive alcohol expectancies at T2 also resulted in less alcohol use at T3, while negative expectancies didn't have any influence. The influence of strict rule-setting at T1 on less alcohol use of adolescents at T3 was mediated by less positive alcohol expectancies at T2. **Conclusion.** Parents have by strict rule-setting influence on the development of positive alcohol expectancies and the alcohol use of adolescents. Prevention campaigns and interventions need to pay more attention to this in the future.

Keywords: *alcohol-specific socialization, alcohol expectancies, parents, alcohol use, adolescents*

Introductie

In Nederland is de adolescentie een levensfase waarin het drinken van alcohol relatief normaal is. Ondanks dat een dalende lijn in alcoholgebruik van jongeren zichtbaar is, laat onderzoek van De Looze, Van Dorsselaer en collega's (2014) zien dat 11% van de basis- en 46% van de middelbare scholieren ooit alcohol heeft gedronken, terwijl dit voor zestienjarigen al 79% is. Alcoholgebruik kan veel negatieve gevolgen hebben, zoals agressie en geweld, (verkeers)ongelukken, onveilig seksueel gedrag en problemen op latere leeftijd (Donovan, 2004; Engels, Kleinjan & Otten, 2013). Veel onderzoek toont aan dat ouders via alcoholspecifieke socialisatie het alcoholgebruik van hun kind kunnen beïnvloeden (Ryan, Jorm & Lubman, 2010). Tevens laat onderzoek zien dat verwachtingen die jongeren over (het effect van) alcohol hebben, hun alcoholgebruik eveneens beïnvloeden (Aas, Leigh, Anderssen & Jakobsen, 1998). Over de invloed van ouders op de verwachtingen over alcohol van jongeren is echter nog weinig bekend. De huidige studie zal daarom onderzoeken wat de invloed van alcoholspecifieke socialisatie door ouders op het alcoholgebruik van jongeren is, en in hoeverre dit gemedieerd wordt door alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren. Kennis hiervan is belangrijk, zodat preventiecampagnes en interventies hier belangrijke aspecten uit kunnen opnemen, zodat het alcoholgebruik van jongeren teruggedrongen kan worden en op deze wijze de negatieve gevolgen verminderd of zelfs voorkomen kunnen worden.

Alcoholspecifieke socialisatie en alcoholgebruik van jongeren

Waar onderzoek naar alcoholgebruik bij jongeren zich eerst voornamelijk richtte op de jongeren zelf, is er de afgelopen jaren steeds meer aandacht geweest voor de rol van ouders en de alcoholspecifieke socialisatie. Ouders kunnen onder andere op twee manieren het alcoholgebruik van hun kind beïnvloeden; middels alcoholspecifieke opvoeding en

blootstelling aan eigen alcoholgebruik (Koning, Engels, Verdurmen & Vollebergh, 2010; Ryan, et al., 2010). Bij alcoholspecifieke opvoeding lijken drie praktijken het belangrijkste, namelijk het stellen van regels over alcohol, en de kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie. Meerdere studies laten zien dat het stellen van strikte regels over alcohol op korte termijn kan bijdragen aan het verminderen van alcoholgebruik van jongeren (Koning, et al., 2010; Spijkerman, Van den Eijnden & Huiberts, 2008; Van Zundert, Van der Vorst, Vermulst & Engels, 2006; Van der Vorst, Engels, Meeus, Dekovic & Van Leeuwe, 2005). Wat betreft de invloed op langere termijn zijn tegenstrijdige resultaten gevonden. Onderzoek van Koning, Van den Eijnden en Vollebergh (2014) laat zien dat strikte regels het alcoholgebruik van jongeren eveneens op langere termijn verminderen. Van der Vorst, Engels, Meeus en Dekovic (2006) vonden echter dat het stellen van strikte regels op langere termijn geen effect heeft op het alcoholgebruik van jongeren; wat verklaard wordt door te stellen dat regels niet voor een langere periode geïnternaliseerd worden en hierdoor in kracht afnemen. Naast het stellen van strikte regels, laten cross-sectionele studies (De Looze, Vermeulen-Smit, et al., 2014; Spijkerman, et al., 2008) zien dat een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie gerelateerd is aan minder alcoholgebruik van jongeren. Longitudinale studies op dit gebied zijn echter schaars, al laat onderzoek van Koning en collega's (2014) geen effect van kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie op alcoholgebruik van jongeren zien. Wat betreft de invloed van de frequentie van alcoholspecifieke communicatie op het alcoholgebruik van jongeren, laat onderzoek tegenstrijdige bevindingen zien. Enerzijds wordt in meerdere studies geen (o.a. Ennett, Bauman, Foshee, Pemberton & Hicks, 2001) of zelfs een positieve relatie (Spijkerman, et al., 2008; Van der Vorst, et al., 2005) tussen de frequentie van alcoholspecifieke communicatie en alcoholgebruik van jongeren gevonden. Een mogelijk verklaring is dat alcoholspecifieke communicatie vaker plaatsvindt op het moment dat de jongere al alcohol drinkt. Aangezien

dit cross-sectionele studies zijn, is causaliteit hiervan echter moeilijk vast te stellen.

Anderzijds laat een longitudinale studie van Martino, Ellickson en McCaffrey (2009), waarbij 5591 jongeren gedurende vijf jaar jaarlijks een vragenlijst invulden, zien dat meer communicatie over alcohol preventief werkt tegen alcoholgebruik van jongeren. Hoe vaker ouders aan hun kinderen aangeven dat zij geen alcohol mogen drinken, hoe minder alcohol de jongeren drinken.

Naast de opvoedstrategieën van ouders met betrekking tot alcohol, blijkt tevens het alcoholgebruik van ouders van belang voor het alcoholgebruik van jongeren. De sociale leertheorie van Bandura (1971) stelt dat men leert door gedrag van anderen te observeren, onthouden en op een later moment zelf uit te voeren; ook wel modeling genoemd. Meerdere studies tonen aan dat dit principe eveneens voor alcoholgebruik werkt. De mate waarin kinderen worden blootgesteld aan alcoholgebruik van hun ouders blijkt tot meer alcoholgebruik van de jongeren te leiden (Ellickson, Tucker, Klein & McGuigan, 2001; Engels, Knibbe, De Vries, Drop & Van Breukelen, 2006; Ryan, et al., 2010). Geconcludeerd kan worden dat ouders via alcoholspecifieke socialisatie een belangrijke invloed hebben op het alcoholgebruik van jongeren, vooral in de vroege adolescentie.

Alcoholspecifieke verwachtingen en alcoholgebruik van jongeren

Waar uit eerder onderzoek lijkt dat ouders een directe invloed op het alcoholgebruik van jongeren hebben, is het aannemelijk dat deze invloed via de beïnvloeding van proximale, individuele factoren, zoals cognities, werkt. Ajzen (1985) stelt in de theorie van gepland gedrag dat gedrag bepaald wordt door de intentie om dat gedrag te vertonen, waarbij geldt dat deze intentie mede gestuurd wordt door cognities, zoals verwachtingen over de uitkomsten van het gedrag. De verwachtingstheorie van Vroom (1964; in Van Eerde & Thierry, 1996) stelt eveneens dat gedrag voor een groot deel gestuurd wordt door verwachtingen. Toegespitst

op alcohol stellen Cox en Klinger (1988) in het motivationele model van alcoholgebruik dat verwachtingen over alcohol een belangrijke invloed hebben op uiteindelijk alcoholgebruik. Onderzoeken gebaseerd op dit model tonen aan dat alcoholspecifieke verwachtingen een belangrijke rol spelen in het alcoholgebruik van jongeren (Cooper, Frone, Russell & Mudar, 1995; Engels, Wiers, Lemmers & Overbeek, 2005). De verwachte resultaten van jongeren door het drinken van alcohol lijken bij te dragen aan het alcoholgebruik van jongeren.

Alcoholspecifieke verwachtingen zijn gedefinieerd als “overtuigingen over de positieve of negatieve gedragsmatige, emotionele en cognitieve effecten van alcoholinname” (Kuntsche, Knibbe, Gmel & Engels, 2005, p. 842) en jongeren kunnen deze al op jonge leeftijd ontwikkelen (Andrews, Hampson, Barckley & Gibbons, 2008). Alcoholspecifieke verwachtingen kunnen onderscheiden worden in positieve (o.a. “alcohol geeft mij een goed gevoel”) en negatieve (o.a. “alcohol maakt mij vervelend”) verwachtingen (Cranford, Zucker, Jester, Puttler & Fitzgerald, 2010). Onderzoek van Aas en collega’s (1998) laat zien dat alcoholspecifieke verwachtingen het alcoholgebruik van jongeren zowel op korte als langere termijn kan voorspellen. Wanneer jongeren meer positieve verwachtingen over alcohol hebben, beginnen zij eerder met het drinken van alcohol en drinken zij op langere termijn ook vaker en meer alcohol dan jongeren met minder positieve verwachtingen over alcohol. Meerdere studies tonen eveneens aan dat positieve verwachtingen alcoholgebruik kunnen bevorderen, terwijl negatieve verwachtingen eraan bijdragen dat jongeren zich onthouden van alcoholgebruik (Cranford, et al., 2010; Jester, et al., 2014; Leigh & Stacy, 2004). De positieve en negatieve verwachtingen die jongeren over alcohol hebben, leveren een belangrijke bijdrage aan het alcoholgebruik.

Alcoholspecifieke socialisatie en alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren

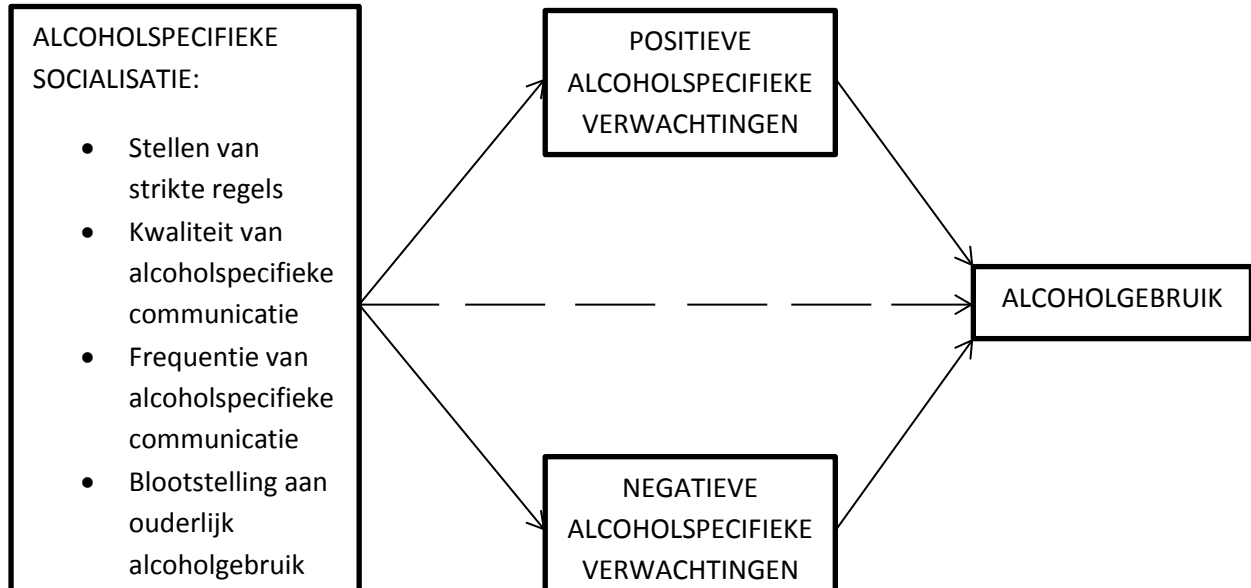
Volgens socialisatietheorieën (o.a. Bronfenbrenner, 1986) spelen ouders de belangrijkste rol bij de ontwikkeling van algemene cognities, zoals verwachtingen, van kinderen. Het is aannemelijk dat ouders eveneens een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren; hier is echter nog weinig over bekend. Onderzoek wat hierbij het dichtst in de buurt komt, is van Ennett, Jackson, Bowling en Dickinson (2013). Zij deden onderzoek naar de invloed van alcoholspecifieke socialisatie en de gevoeligheid tot alcoholgebruik van kinderen (de mate waarin iemand cognitief gevoelig is om ooit alcohol te gaan drinken). Deze gevoeligheid omvat onder andere de sterkte van alcoholspecifieke verwachtingen en intenties om later alcohol te gaan drinken. Het onderzoek werd uitgevoerd onder 1050 paren van moeders en hun kind, waarbij zowel de moeder als het kind jaarlijks eenmalig werd geïnterviewd. Deze studie toont aan dat het stellen van strikte regels en een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie tot een lagere gevoeligheid leidt, terwijl meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik tot een hogere gevoeligheid leidt (Ennett, et al., 2013). Meerdere studies laten tevens zien dat blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik een directe positieve invloed heeft op alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren (Jester, et al., 2014; Richter & Richter, 2001; Zucker, Kincaid, Fitzgerald & Bingham, 1995). Over de invloed van alcoholspecifieke opvoeding op verwachtingen over alcohol van jongeren is echter verder niets bekend.

Uit eerder onderzoek lijkt naar voren te komen dat alcoholspecifieke socialisatie een directe invloed heeft op het alcoholgebruik van jongeren. Socialisatietheorieën (o.a. Bronfenbrenner, 1986; Petraitis, Flay & Miller, 1995) suggereren echter dat het waarschijnlijker is dat ouders een indirecte invloed hebben op het gedrag van hun kind via beïnvloeding van proximale factoren van het kind, zoals cognities. Op basis van deze

theorieën is te verwachten dat alcohol specifieke verwachtingen van jongeren de invloed van alcohol specifieke socialisatie op alcoholgebruik gedeeltelijk kan mediëren.

Huidige studie

De huidige studie richt zich op de invloed van alcohol specifieke socialisatie op alcoholgebruik bij jongeren, en in hoeverre dit gemedieerd wordt door alcohol specifieke verwachtingen van jongeren (zie Figuur 1). Op basis van eerder onderzoek wordt verwacht dat het stellen van strikte regels over alcohol, een hoge kwaliteit en frequentie van alcohol specifieke communicatie, en minder blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik tot minder alcoholgebruik van jongeren zal leiden. Er wordt tevens verwacht dat minder positieve en meer negatieve alcohol specifieke verwachtingen afzonderlijk, deze effecten gedeeltelijk zal mediëren.

Figuur 1. Alcohol specifieke socialisatie als voorspeller van alcoholgebruik van jongeren: de mediërende invloed van positieve en negatieve alcohol specifieke verwachtingen.

Methode

Procedure

De huidige studie maakt gebruik van data die verkregen is uit de Preventie Alcoholgebruik bij Scholieren studie (PAS; Koning, et al., 2009). Een randomgeselecteerde steekproef van 80 middelbare scholen in Nederland is per brief uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek. Negentien scholen uit verschillende regio's van het land hebben ingestemd om deel te nemen, met een totaal van 3490 eerstejaars scholieren. De negentien scholen zijn random verdeeld over drie interventiecondities en een controleconditie. Voor de huidige studie wordt alleen data van adolescenten binnen de controleconditie in de analyses meegenomen. Op deze wijze wordt data niet beïnvloed door eventuele interventie-effecten.

De baselinedata (T1) is verkregen aan het begin van het eerste middelbare schooljaar via vragenlijsten die op een beveiligde website in een klaslokaal zijn ingevuld. De volgende data zijn respectievelijk 10 (T2) en 22 (T3) maanden later op dezelfde wijze verkregen. Ouders hebben een brief met informatie betreffende het onderzoek ontvangen en hebben de mogelijkheid gekregen om deelname te weigeren (0,01% weigering).

Participanten

Vier scholen, met in totaal 935 adolescenten, zijn voor dit onderzoek geselecteerd. Vanwege non-respons ($n = 29$) hebben 906 adolescenten deelgenomen aan de baselinemeting. 865 participanten (95,5%) op T2 en 776 participanten (85,7%) op T3 hebben verder deelgenomen aan de studie en de vragenlijsten na respectievelijk 10 en 22 maanden ingevuld. Alleen de participanten die gedurende alle drie de meetmomenten de vragenlijst hebben ingevuld, zijn in de huidige studie meegenomen.

Zoals in Tabel 1 weergegeven, had de steekproef bij de baselinemeting een gemiddelde leeftijd van 12,19 jaar ($SD = 0,5$), bestond deze voor 53% uit jongens, en volgde

60% een lagere opleiding (VMBO) en 40% een hogere opleiding (HAVO / VWO / Gymnasium).

Tabel 1

Karakteristieken van participanten op baselinemeting

Variabele	
Man, <i>n</i> (%)	476 (53)
Leeftijd, jaren: gemiddelde (<i>SD</i>)	12,2 (0,5)
Hoog opleidingsniveau, <i>n</i> (%)	360 (40)

Attritieanalyses

Attritieanalyses op demografische kenmerken en alcoholgebruik lieten zien dat responderende participanten op T3 jonger ($t = 2,79, p = .001$) en lager opgeleid ($\chi^2 (1) = 17,15, p < .001$) waren, en dat zij gemiddeld minder alcohol per week dronken op de baselinemeting ($t = 4,42, p < .001$) dan uitgevallen participanten op T3. Op T2 werden voor deze kenmerken geen significante verschillen gevonden.

Meetinstrumenten

Regels over alcohol, kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik zijn op T1 gemeten. Alcoholspecifieke verwachtingen zijn op T1 en T2 gemeten, en alcoholgebruik is op alle drie de meetmomenten gemeten.

Alcoholgebruik. Alcoholgebruik werd gemeten via de hoeveelheid-frequentie-meting, welke het gemiddelde wekelijkse alcoholgebruik representeert. Frequentie werd gemeten door te vragen op hoeveel dagen van de week de adolescent doordeweeks (maandag t/m donderdag) en in de weekenden (vrijdag t/m zondag) alcohol dronk (Engels & Knibbe, 2000). Hoeveelheid werd gemeten door te vragen hoeveel glazen alcohol de adolescent doordeweeks en in het weekend dronk (Engels, Knibbe & Drop, 1999). De hoeveelheid-frequentie werd

vervolgens berekend door de producten van het aantal dagen en glazen te berekenen, en de producten voor doordeweeks en weekenden bij elkaar op te tellen. De waarden zijn vanwege een sterke afwijking van de normaalverdeling tenslotte gecategoriseerd (0 = 0 glazen per week; 1 = 1; 2 = 2; 3 = 3 tot 5; 4 = 6 tot 10; 5 = 11 tot 20; 6 = 21 tot 30; 7 = meer dan 30).

Regels over alcohol. De mate waarin ouders regels stellen over het alcoholgebruik werd gemeten met een tien-itemsschaal, welke ontwikkeld is door Van der Vorst en collega's (2005). Deze items omvatten onder andere "ik mag thuis alcohol drinken als mijn ouders thuis zijn" en "ik mag op een feestje alcohol drinken met vrienden". De score werd berekend uit het gemiddelde van de tien items, welke omgekeerd gescoord werden op een 5-puntsschaal van 1 (*nooit*) tot 5 (*altijd*). Hogere scores representeren striktere regels. Cronbach's alpha is 0.89.

Kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie. Kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie werd gemeten door adolescenten te vragen naar hun percepties van de kwaliteit van de alcoholspecifieke communicatie met hun ouders. De schaal is ontwikkeld voor roken door Harakeh en collega's (2005) en is aangepast voor alcohol door Spijkerman en collega's (2008). Deze items omvatten onder andere "mijn ouders en ik zijn geïnteresseerd in elkaars mening over alcoholgebruik" en "wanneer mijn ouders en ik praten over alcohol, voel ik mij begrepen". De score werd berekend uit het gemiddelde van de zes items, welke gescoord werden op een 5-puntsschaal van 1 (*helemaal niet*) tot 5 (*heel veel*). Hogere scores representeren een hogere kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie. Cronbach's alpha is 0.78.

Frequentie van alcoholspecifieke communicatie. Frequentie van alcoholspecifieke communicatie refereert aan hoe vaak ouders in de laatste 12 maanden met hun kind hebben gepraat over specifieke alcoholgerelateerde onderwerpen, zoals de negatieve consequenties, regels over alcoholgebruik en vertellen dat zij niet mogen drinken (Ennett, et al., 2001; vertaald en aangepast door Van der Vorst, et al., 2005). Deze schaal is gereduceerd tot zes

items (zie Spijkerman, et al., 2008). De score werd berekend uit het gemiddelde van de zes items, welke gescoord werden op een 5-puntsschaal van 1 (*nooit*) tot 5 (*erg vaak*). Hogere scores representeren een hogere frequentie van alcoholspecifieke communicatie. Cronbach's alpha is 0.88.

Blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik. Blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik werd gemeten door adolescenten te vragen of (één van) hun ouders wel eens alcohol drinkt waar de jongere bij aanwezig is. Deze variabele werd gescoord op een 5-puntsschaal van 1 (*nooit*) tot 5 (*elke dag*), waarbij een hogere score meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik representeert.

Alcoholspecifieke verwachtingen. Alcoholspecifieke verwachtingen werden gemeten door adolescenten te vragen over hoe waarschijnlijk zij het achten dat zij door het drinken van alcohol een bepaalde verwachting zullen ervaren. Deze schaal kent acht items, waarvan er vier positieve verwachtingen (o.a. "ik ben in een hele goede stemming") en vier negatieve verwachtingen (o.a. "het maakt me agressiever") representeren. De score voor beide soorten verwachtingen zijn afzonderlijk berekend uit het gemiddelde van de vier items, welke gescoord werden op een 5-puntsschaal van 1 (*helemaal niet*) tot 5 (*zeker wel*). Voor de positieve en negatieve alcoholverwachtingen geldt dat hogere scores respectievelijk meer positieve en meer negatieve alcoholverwachtingen representeren. De Cronbach's alpha's voor positieve verwachtingen varieerden van 0.85 tot 0.89 en voor negatieve verwachtingen van 0.89 tot 0.91.

Data-analyse

Analyses zijn uitgevoerd met het computerprogramma SPSS 21, waarbij voor beoordeling van significantie van de toetsen een p-waarde van $< .05$ is aangehouden.

Eerst is een missende waarde analyse uitgevoerd, waarna missende waarden op de studiev variabelen met behulp van multi-pele imputatie zijn geïmputeerd. Adolescenten die meer alcohol drinken, zijn van het mannelijke geslacht, lager opgeleid en ouder (Koning, et al., 2010). Om deze reden is in iedere analyse gecontroleerd voor geslacht, opleidingsniveau en leeftijd. Tevens is gecontroleerd voor uitkomsten van de mediatoeren en afhankelijke variabele op de baselinemeting. Voordat lineaire regressieanalyses uitgevoerd zijn, zijn alle continue studiev variabelen gestandaardiseerd (getransformeerd naar z-scores), zodat alle juiste parameters uit de gepoolde dataset voor de rapportage gebruikt konden worden. Bij iedere lineaire regressieanalyses is aan de assumpties voldaan.

Er zijn beschrijvende gegevens geanalyseerd voor de demografische controlevariabelen (geslacht, opleidingsniveau en leeftijd), onafhankelijke variabelen (regels over alcohol, kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik), mediatoeren (positieve en negatieve alcoholspecifieke verwachtingen) en afhankelijke variabele (alcoholgebruik) op de gebruikte meetmomenten.

Het mediërende effect van alcoholspecifieke verwachtingen is geanalyseerd volgens de stappen gesuggereerd door Baron en Kenny (1986). Tijdens iedere stap is de analyse uitgevoerd met een multi-pele lineaire regressieanalyse. Eerst is het directe effect van alcoholspecifieke socialisatie (regels over alcohol, kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik) op T1 op alcoholgebruik op T3 geanalyseerd. Vervolgens is, afzonderlijk voor positieve en negatieve alcoholspecifieke verwachtingen, het directe effect van alcoholspecifieke socialisatie op T1 op alcoholspecifieke verwachtingen op T2 geanalyseerd. Tenslotte is, afzonderlijk voor positieve en negatieve alcoholspecifieke verwachtingen, geanalyseerd of alcoholspecifieke verwachtingen op T2 het effect van alcoholspecifieke socialisatie op T1 op alcoholgebruik op T3, medieerde. Wanneer het directe effect niet meer significant is, is er sprake van totale

mediatie, terwijl er gedeeltelijke mediatie is als het directe effect significant blijft, maar kleiner wordt. De significantie van het mediatie-effect is met een Sobel test bepaald, welke significant is bij een z-waarde van lager dan $-1,96$ of hoger dan $1,96$ (1982; in Baron & Kenny, 1986).

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Beschrijvende statistieken (gemiddelden, standaarddeviaties en bereik) van alle studiev variabelen per gebruikt meetmoment zijn in Tabel 2 weergegeven.

Herhaalde metingenanalyse toonde aan dat alcoholgebruik over de verschillende meetmomenten significant lineair toenam, $F(2) = 16,02$, $p < .001$.

Tabel 2

Gemiddelden, standaarddeviaties en bereik van de studiev variabelen per meetmoment

Variabele	Bereik	T1		T2		T3	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Regels over alcohol	1-5	4,54	0,51				
Kwaliteit alcoholspecifieke communicatie	1-5	3,51	0,88				
Frequentie alcoholspecifieke communicatie	1-5	2,20	0,92				
Blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik	1-5	2,73	1,15				
Positieve alcoholspecifieke verwachtingen	1-5	2,73	1,04	2,87	0,98		
Negatieve alcoholspecifieke verwachtingen	1-5	2,49	1,09	2,75	0,97		
Alcoholgebruik		0,47	2,14	1,46	6,57	3,63	12,75

Mediatieanalyses

Stap 1: effect van alcoholspecifieke socialisatie op alcoholgebruik. Een multipelle lineaire regressieanalyse liet zien dat alcoholgebruik significant voorspeld werd door regels over alcohol ($\beta = -.137$, $p = .001$) en kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie ($\beta = -.089$, $p = .021$). Striktere regels en een hogere kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie op T1 leidden tot minder alcoholgebruik van jongeren op T3. Frequentie van alcoholspecifieke

communicatie ($\beta = -.004, p = .904$) en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik ($\beta = .064, p = .062$) waren geen significante voorspellers voor het alcoholgebruik van jongeren.

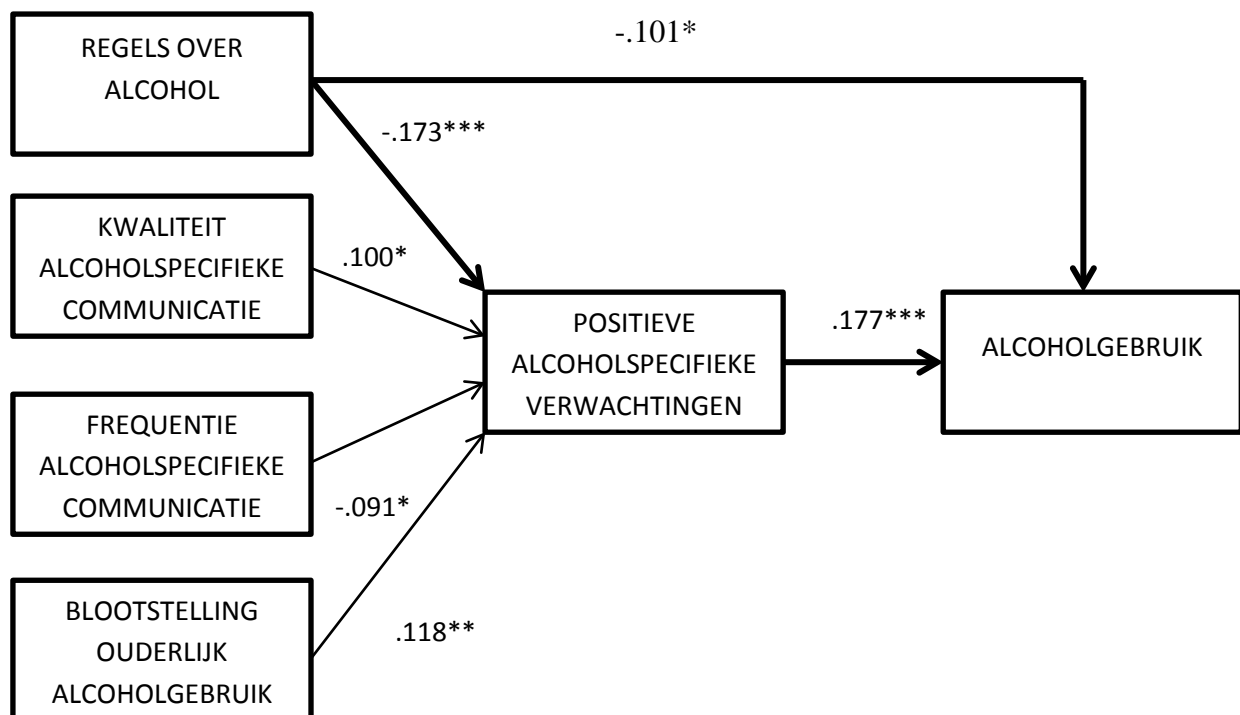
Stap 2: effect van alcoholspecifieke socialisatie op alcoholspecifieke verwachtingen. Een multiële lineaire regressieanalyse liet zien dat positieve alcoholspecifieke verwachtingen significant voorspeld werden door regels over alcohol ($\beta = -.173, p < .001$), kwaliteit ($\beta = .100, p = .011$) en frequentie ($\beta = -.091, p = .017$) van alcoholspecifieke communicatie, en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik ($\beta = .118, p = .001$). Striktere regels, een lagere kwaliteit en hogere frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en minder blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik op T1 leidden tot minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren T2.

Negatieve alcoholspecifieke verwachtingen werden significant voorspeld door frequentie van alcoholspecifieke communicatie ($\beta = .077, p = .049$). Een hogere frequentie van alcoholspecifieke communicatie op T1 leidde tot meer negatieve alcoholspecifieke verwachtingen op T2. Er is geen significante voorspelling gevonden voor regels over alcohol ($\beta = .008, p = .824$), kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie ($\beta = .072, p = .071$) en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik ($\beta = -.007, p = .846$).

Stap 3: effect van alcoholspecifieke socialisatie op alcoholgebruik, via alcoholspecifieke verwachtingen. Een multiële lineaire regressieanalyse liet zien dat positieve alcoholspecifieke verwachtingen ($\beta = .177, p < .001$) significant het alcoholgebruik van adolescenten voorspelden. Meer positieve alcoholspecifieke verwachtingen op T2 leidden tot meer alcoholgebruik van jongeren op T3. De directe effecten van regels over alcohol ($\beta = -.101, p = .018$) en kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie ($\beta = -.119, p = .002$) op alcoholgebruik bleven significant. Echter, alleen het effect van regels over alcohol op alcoholgebruik van jongeren was na toevoeging van positieve alcoholspecifieke verwachtingen kleiner geworden. De invloed van striktere regels over alcohol op T1 op

minder alcoholgebruik van jongeren op T3 werd gedeeltelijk gemedieerd door minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen op T2. Een Sobel test toonde aan dat dit mediatie-effect significant was, $z = -3.48$, $p < .001$. Een schematische weergave van deze mediatie is weergegeven in Figuur 2.

Negatieve alcoholspecifieke verwachtingen ($\beta = -.040$, $p = .252$) voorspelden alcoholgebruik niet significant. Vanwege dit niet significante directe effect is mediatie door alcoholspecifieke verwachtingen verder niet getoetst.

Figuur 2. Effect van alcoholspecifieke socialisatie op alcoholgebruik, via positieve alcoholspecifieke verwachtingen. *Noot:* dikgedrukte lijnen geven significante gedeeltelijke mediatie aan.

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Discussie

Onderzoek naar alcoholgebruik bij jongeren heeft zich de afgelopen jaren steeds meer gericht op de rol van ouders en de alcoholspecifieke socialisatie. Hierbij is voornamelijk gefocust op de directe invloed van alcoholspecifieke socialisatie op het alcoholgebruik van jongeren, terwijl over de indirecte invloed via individuele factoren bij de jongeren zelf nog weinig bekend is. Het doel van de huidige studie was om te onderzoeken in hoeverre de invloed van alcoholspecifieke socialisatie door ouders op het alcoholgebruik van jongeren gemedieerd wordt door de positieve en negatieve verwachtingen van jongeren over alcohol. De bevindingen laten zien dat alleen het stellen van strikte regels door minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen gemedieerd wordt. De kwaliteit en frequentie van alcoholspecifieke communicatie, en mate van blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik, op alcoholgebruik van jongeren worden niet door zowel positieve als negatieve alcoholspecifieke verwachtingen gemedieerd.

Alcoholspecifieke socialisatie en alcoholgebruik van jongeren

De bevindingen van de studie laten, in lijn met eerder onderzoek (Koning, et al., 2010, 2014; Spijkerman, et al., 2008; Van Zundert, et al., 2006; Van der Vorst, et al., 2005) zien dat het stellen van strikte regels over alcohol tot minder alcoholgebruik van jongeren leidt. In tegenstelling tot onderzoek van Van der Vorst en collega's (2006), maar in lijn met Koning en collega's (2014) vindt de huidige studie dat dit effect ook op langere termijn significant is. Regels over alcohol lijken wel voor langere tijd geïnternaliseerd te kunnen worden, al is dit volgens Van der Vorst en collega's (2006) vermoedelijk afhankelijk van de wijze waarop ouders deze regels met hun kind communiceren. Het is interessant om verder te onderzoeken welke factoren het internaliseren van regels over alcohol bij jongeren beïnvloeden. De resultaten tonen eveneens aan dat een hogere kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie

tot minder alcoholgebruik van jongeren leidt. Deze bevinding biedt longitudinale aanvulling op eerder cross-sectioneel onderzoek, wat aangetoond heeft dat een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie gerelateerd is aan minder alcoholgebruik (De Looze, Vermeulen-Smit, et al., 2014; Spijkerman, et al., 2008). Op basis van eerder onderzoek (Martino, et al., 2009) werd verwacht dat een hogere frequentie van alcoholspecifieke communicatie preventief zou werken tegen alcoholgebruik van jongeren. De frequentie van alcoholspecifieke communicatie blijkt echter geen invloed te hebben op alcoholgebruik, wat wel in lijn is met eerder onderzoek (Ennett, et al., 2001). Onderzoek naar de invloed van alcoholspecifieke communicatie op alcoholgebruik van jongeren blijft tegenstrijdige bevindingen opleveren. Zoals ook Van der Vorst, Burk en Engels (2010) suggereren, zal vervolgonderzoek zich niet alleen op verschillende specifieke aspecten van alcoholspecifieke communicatie moeten richten, maar tevens op de wijze waarop ouders en jongeren op een constructieve manier over alcohol kunnen communiceren. Uit eerder onderzoek is gebleken dat meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik tot meer alcoholgebruik van jongeren leidt (Ellickson, et al., 2001; Engels, et al., 2006). Uit de resultaten van de huidige studie blijkt echter dat meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik niet tot meer alcoholgebruik van jongeren leidt. Mogelijk is dit te wijten aan een andere analytische benadering ten opzichte van eerdere onderzoeken, zoals het controleren voor de invloed van andere alcoholspecifieke gedragingen van ouders, binnen de huidige studie. Tevens laat een studie van Vermeulen-Smit en collega's (2011) zien dat voornamelijk zwaar drinkende ouders het alcoholgebruik van hun kind beïnvloeden. In de huidige studie is niet gecontroleerd voor de mate van ouderlijk alcoholgebruik. Geconcludeerd kan worden dat strikte regels over alcohol en een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie leiden tot minder alcoholgebruik van jongeren op langere termijn.

Alcoholspecifieke socialisatie en alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren

Alcoholspecifieke socialisatie door ouders beïnvloedt de ontwikkeling van positieve alcoholspecifieke verwachtingen van jongeren. Deze bevinding is, zover bekend, nieuw en biedt aanvulling op soortgelijk onderzoek van Ennett en collega's (2013) dat de invloed van alcoholspecifieke socialisatie op de gevoeligheid tot alcoholgebruik van jongeren onderzocht heeft. Gevoeligheid tot alcoholgebruik is hierbij de mate waarin iemand cognitief gevoelig is om ooit alcohol te gaan drinken, en omvat onder andere de sterkte van alcoholspecifieke verwachtingen en intenties om later alcohol te gaan drinken. Ennett en collega's (2013) hebben gevonden dat het stellen van strikte regels en een hoge kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie tot een lagere gevoeligheid leidt, terwijl meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik tot een hogere gevoeligheid leidt. De huidige studie toont aan dat ook specifiek de ontwikkeling van positieve verwachtingen over alcohol van jongeren beïnvloed wordt door alcoholspecifieke socialisatie. De resultaten laten zien dat het stellen van minder strikte regels, een hogere kwaliteit en lagere frequentie van alcoholspecifieke communicatie tot meer positieve alcoholspecifieke verwachtingen leiden. In lijn met eerder onderzoek (Jester, et al., 2014; Richter & Richter, 2001) vindt de huidige studie eveneens dat meer blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik tot meer positieve verwachtingen van jongeren leidt. Jongeren die rapporteren dat zij hun ouders vaker alcohol zien drinken, ontwikkelen meer positieve verwachtingen over alcohol. Wat betreft negatieve alcoholspecifieke verwachtingen, laten de resultaten zien dat alleen een hogere frequentie van alcoholspecifieke communicatie tot meer negatieve alcoholspecifieke verwachtingen leidt. Het stellen van regels, de kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie en blootstelling aan ouderlijk alcoholgebruik hebben geen significante invloed op de ontwikkeling van negatieve verwachtingen over alcohol van jongeren. Geconcludeerd kan worden dat, in lijn met socialisatietheorieën (o.a. Bronfenbrenner, 1986), ouders niet alleen een belangrijke rol spelen

bij de ontwikkeling van algemene cognities van hun kinderen, maar tevens bij de ontwikkeling van cognities ten aanzien van alcohol, met name de positieve alcoholspecifieke verwachtingen.

Alcoholspecifieke verwachtingen en alcoholgebruik van jongeren

In lijn met eerder onderzoek (Aas, et al., 1998; Cranford, et al., 2010; Jester, et al., 2014; Leigh & Stacy, 2004) toont de huidige studie aan dat het hebben van meer positieve alcoholspecifieke verwachtingen het alcoholgebruik van jongeren bevordert. Negatieve alcoholspecifieke verwachtingen hadden echter geen invloed op het alcoholgebruik van jongeren. Een mogelijke verklaring voor het gevonden verschil kan zijn dat alcoholgebruik is gemeten op een continue schaal en er in de analyses geen onderscheid is gemaakt tussen niet- en wel-drinkers. Leigh en Stacy (2004, p. 224) stellen namelijk dat “negatieve verwachtingen abstinentie voorspellen, terwijl positieve verwachtingen de alcoholconsumptie onder drinkers voorspellen”. Sterkere negatieve verwachtingen lijken ertoe te leiden dat jongeren helemaal geen alcohol drinken en hebben geen invloed op de hoeveelheid alcohol die gedronken wordt. Sterkere positieve verwachtingen bepalen niet alleen of een jongere alcohol drinkt, maar eveneens de hoeveelheid alcohol die gedronken wordt. Hiermee lijkt het verschil tussen de invloed van positieve en negatieve alcoholspecifieke verwachtingen op alcoholgebruik van jongeren gedeeltelijk te verklaren. Een andere verklaring kan gevonden worden in de gebruikte steekproef, welke een lage gemiddelde leeftijd kent en veel participanten bevat die aangeven niet regelmatig alcohol te drinken. Alcoholspecifieke verwachtingen worden voornamelijk beïnvloed door de positieve en negatieve effecten van alcohol, zowel door eigen ervaring als waarneming bij anderen (Jester, et al., 2014). Jongeren ervaren bij licht alcoholgebruik eerder de positieve effecten en nemen op jonge leeftijd deze in de sociale omgeving ook meer waar dan de negatieve effecten. De ervaren en waargenomen positieve

effecten leiden tot meer positieve alcoholspecifieke verwachtingen, welke vervolgens het alcoholgebruik van jongeren beïnvloeden (Leigh & Stacy, 2004).

Alcoholspecifieke socialisatie, alcoholspecifieke verwachtingen en alcoholgebruik van jongeren

Het doel van de huidige studie was om te onderzoeken in hoeverre positieve en negatieve alcoholspecifieke verwachtingen de invloed van alcoholspecifieke socialisatie op alcoholgebruik mediëren. Alleen de directe invloed van striktere regels over alcohol op minder alcoholgebruik van jongeren wordt gedeeltelijk gemedieerd door minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen. Wanneer ouders strikte regels over alcohol stellen, ontwikkelen jongeren minder positieve verwachtingen over alcohol, wat vervolgens resulteert in minder alcoholgebruik van jongeren. Onderzoek naar de invloed van alcoholspecifieke opvoeding op het alcoholgebruik van jongeren laat zien dat het stellen van regels de meest consistente strategie is om het alcoholgebruik onder jongeren te verminderen (Koning, et al., 2014). Ouders hebben in de vroege adolescentie door het stellen van regels nog een belangrijke bijdrage aan de cognitieve ontwikkeling en hiermee op het uiteindelijke gedrag van hun kind (Bronfenbrenner, 1986; Petraitis, et al., 1995). De invloed van kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie op het alcoholgebruik van jongeren wordt niet gemedieerd via positieve alcoholspecifieke verwachtingen. Dit is opmerkelijk, aangezien een hogere kwaliteit van communicatie resulteert in minder positieve verwachtingen over alcohol en deze verwachtingen ook tot minder alcoholgebruik leiden. Een mogelijk verklaring hiervoor ligt waarschijnlijk in het feit dat het effect niet dusdanig groot is en het gebruikte meetinstrument van de kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie. De schaal waarmee de kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie is gemeten, kent stellingen die over het ervaren gevoel van de communicatie over alcohol gaan en niet over de alcoholspecifieke inhoudelijke kwaliteit

van de communicatie. Ryan en collega's (2010) stellen dat de sterkte van de relatie tussen het kind en de ouders, de ouderlijke steun en algemene communicatie eveneens invloed hebben op het alcoholgebruik van jongeren. Het is aannemelijk dat het directe effect van de kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie op alcoholgebruik van jongeren voornamelijk gerelateerd is aan algemene ouder-kindrelatieconcepten. Het indirecte effect via alcoholspecifieke verwachtingen zal waarschijnlijk voornamelijk beïnvloed worden door alcoholspecifieke inhoudelijke kwaliteit van de communicatie; dit wordt echter met de huidige schaal niet gemeten. Geconcludeerd kan worden dat minder positieve alcoholspecifieke verwachtingen het effect van striktere regels over alcohol op minder alcoholgebruik van jongeren, gedeeltelijk medieert. De huidige studie toont aan dat ouders door het stellen van regels over alcohol invloed hebben op het alcoholgebruik van hun kinderen, via het ontwikkelen van minder positieve verwachtingen over alcohol bij hun kinderen.

Limitaties

De huidige studie kent enkele limitaties en de bevindingen dienen in het licht hiervan bekeken te worden. Ten eerste zijn de resultaten gebaseerd op zelfrapportage van de jongeren. Ondanks dat observationeel en/of experimenteel onderzoek geprefereerd wordt, is gebruik van data uit zelfrapportages een betrouwbare methode bevonden om alcoholgebruik te onderzoeken en wordt dit veelvuldig gebruikt in studies met een grote steekproef (Koning, et al., 2014). Tevens is gebruik gemaakt van een relatief jonge steekproef waarvan veel participanten aangeven niet regelmatig alcohol te drinken. Alcoholspecifieke verwachtingen worden beïnvloed door eigen drinkervaringen (Jester, et al., 2014), waardoor het interessant is om vervolgonderzoek te doen waarbij gekeken wordt naar eventuele verschillen tussen lichte en regelmatige drinkers (Cranford, et al., 2010).

De studie kent eveneens enkele operationele limitaties. Alcoholgebruik is vanwege methodische redenen gecategoriseerd, waardoor de spreiding van de uitkomsten van deze variabele minder groot is. Dit heeft mogelijk de resultaten beïnvloed. Daarnaast wordt geadviseerd om voor vervolgonderzoek naar de invloed van alcoholspecifieke communicatie tevens te kijken naar het alcoholspecifieke inhoudelijke aspect van deze communicatie. Socialisatietheorieën (o.a. Bronfenbrenner, 1986; Petraitis, et al., 1995) stellen dat cognities mede gevormd worden door informatie die verkregen wordt via ouders, waarbij het aannemelijk is dat dit eveneens voor alcoholspecifieke cognities geldt. Boone en Lefkowitz (2007) stellen echter dat ouders niet vaak de consequenties van alcoholgebruik met hun kinderen bespreken, noch hen informatie over alcohol verschaffen. Een goede inhoudelijke kwaliteit van alcoholspecifieke communicatie beïnvloedt mogelijk de alcoholspecifieke cognities, zoals verwachtingen over alcohol, en zal hierdoor waarschijnlijk tevens het alcoholgebruik van jongeren verminderen.

Tenslotte is binnen de huidige studie gekeken naar de mediërende invloed van alcoholspecifieke verwachtingen. Cooper (1994) stelt echter dat verwachtingen een meer distale cognitieve factor is die invloed heeft op het alcoholgebruik van jongeren. Voor verder onderzoek is het interessant om te onderzoeken in hoeverre meer proximale cognitieve factoren, zoals drinkmotieven, de invloed van alcoholspecifieke socialisatie door ouders op het alcoholgebruik van jongeren mediëren.

Implicaties

De bevindingen van de huidige studie kennen enkele theoretische en praktische implicaties. De huidige studie is, zover bekend, de eerste studie die heeft onderzocht in hoeverre alcoholspecifieke verwachtingen de invloed van alcoholspecifieke socialisatie op het alcoholgebruik van jongeren medieert. Het biedt een eerste indicatie dat ouders door het

stellen van strikte regels invloed hebben op de ontwikkeling van positieve alcoholspecifieke cognities van hun kinderen, en via deze weg op hun alcoholgebruik. Praktisch gezien is het voor de ontwikkeling van preventiecampagnes en interventies belangrijk om ouders inzicht te geven in hun invloed op het alcoholgebruik van jongeren. Eerder onderzoek naar de effectiviteit van een interventie gericht op het alcoholgebruik van jongeren toont aan dat het stellen van strikte regels over alcohol door ouders een belangrijke rol speelt bij zowel het uitstellen als verminderen van alcoholgebruik van jongeren (Koning, Van den Eijnden, Verdurmen, Engels & Vollebergh, 2013). Kinderen van ouders die geleerd hebben om strikte regels te stellen en toe te passen, beginnen later met het drinken van alcohol en drinken op langere termijn tevens minder alcohol. Dit is echter alleen effectief wanneer de jongeren tevens zelf een interventie krijgen (Koning, et al., 2013). Ouders dienen inzicht te krijgen in het belang van het stellen van strikte regels om het alcoholgebruik van hun kinderen te verminderen of zelfs voorkomen. Zij dienen zich bewust te zijn van de grote invloed die zij (al op jonge leeftijd) hebben op de ontwikkeling van positieve alcoholspecifieke cognities bij hun kinderen, en via deze weg op hun alcoholgebruik.

Referenties

- Aas, H. N., Leigh, B. C., Anderssen, N., & Jakobsen, R. (1998). Two-year longitudinal study of alcohol expectancies and drinking among Norwegian adolescents. *Addiction, 93*, 373-384. doi: 10.1046/j.1360-0443.1998.9333736.x
- Ajzen, I. (1985). *From intentions to actions: A theory of planned behavior. Action control: From cognition to behavior*. New York: Springer-Verlag.
- Andrews, J. A., Hampson, S. E., Barckley, M., Gerrard, M., & Gibbons, F. X. (2008). The effect of early cognitions on cigarette and alcohol use in adolescence. *Psychology of Addictive Behaviors, 22*, 96-106. doi: 10.1037/0893-164X.22.1.96
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Corporation.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173-1182. doi: 10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Boone, T. L., & Lefkovic, E. S. (2007). Mother-adolescent health communication: Are all conversations created equally? *Journal of Youth and Adolescence, 36*, 1038-1047. doi: 10.1007/s10964-006-9138-2
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology, 22*, 723-742. doi: 10.1037/0012-1649.22.6.723
- Cooper, M. L. (1994). Motivations for alcohol use among adolescents: Development and validation of a four-factor model. *Psychological Assessment, 6*, 117-128. doi: 10.1037/1040-3590.6.2.117
- Cooper, M. L., Frone, M. R., Russell, M., & Mudar, P. (1995). Drinking to regulate positive and negative emotions: A motivational model of alcohol use. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*, 990-1005. doi: 10.1037/0022-3514.69.5.990

- Cox, W. M., & Klinger, E. (1988). A motivational model of alcohol use. *Journal of Abnormal Psychology, 97*, 168-180. doi: 10.1037/0021-843X.97.2.168
- Cranford, J. A., Zucker, R. A., Jester, J. M., Puttler, L. I., & Fitzgerald, H. E. (2010). Parental alcohol involvement and adolescent alcohol expectancies predict alcohol involvement in male adolescents. *Psychology of Addictive Behaviors, 24*, 386-396.
doi: 10.1037/a0019801
- Donovan, J. E. (2004). Adolescent alcohol initiation: A review of psychosocial risk factors. *Journal of Adolescent Health, 35*, 7-18. doi: 10.1016/j.jadohealth.2004.02.003
- Eerde, W. van, & Thierry, H. (1996). Vroom's expectancy model and work-related criteria: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology, 81*, 575-586. doi: 10.1037/0021-9010.81.5.575
- Ellickson, P. L., Tucker, J. S., Klein, D. J., & McGuigan, K. A. (2001). Prospective Risk Factors for alcohol misuse in late adolescence. *Journal of Studies on Alcohol, 62*, 773-782. doi: 10.15288/jsa.2001.62.773
- Engels, R. C. M. E., Kleinjan, M., & Otten, R. (2013). *De rol van ouders bij alcoholgebruik van adolescenten: Stand van zaken*. Nijmegen: Behavioral Science Institute.
- Engels, R. C. M. E., & Knibbe, R. A. (2000). Alcohol use and intimate relationships in adolescence: when love comes to town. *Addictive Behaviors, 25*, 435-439.
doi: 10.1016/S0306-4603(98)00123-3
- Engels, R. C. M. E., Knibbe, R. A., & Drop, M. J. (1999). Why do late adolescents drink at home? A study on the psychological well-being, social integration and drinking context. *Addiction Research, 7*, 31-46. doi: 10.3109/16066359909004373
- Engels, R. C. M. E., Knibbe, R. A., Vries, H. de, Drop, M. J., & Breukelen, G. J. P. van (2006). Influences of parental and best friends' smoking and drinking on adolescent

- use: a longitudinal study. *Journal of Applied Social Psychology*, 29, 337-361.
doi: 10.1111/j.1559-1816.1999.tb01390.x
- Engels, R. C. M. E., Wiers, R., Lemmers, L., & Overbeek, G. (2005). Drinking motives, alcohol expectancies, self-efficacy, and drinking patterns. *Journal of Drug Education*, 35, 147-166. doi: 10.2190/6Q6B-3LMA-VMVA-L312
- Ennett, S. T., Bauman, K. E., Foshee, V. A., Pemberton, M., & Hicks, K. A. (2001). Parent-child communication about adolescent tobacco and alcohol use: What do parents say and does it affect youth behavior? *Journal of Marriage and Family*, 63, 48-62.
doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.00048.x
- Ennett, S. T., Jackson, C., Bowling, J. M., & Dickinson, D. M. (2013). Parental socialization and children's susceptibility to alcohol use initiation. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 74, 694-702. doi: 10.15288/jsad.2013.74.694
- Harakeh, Z., Scholte, R. H. J., Vries, H. de, & Engels, R. C. M. E. (2005). Parental rules and communication: their association with adolescent smoking. *Addiction*, 100, 862-870.
doi: 10.1111/j.1360-0443.2005.01067.x
- Jester, J. M., Wong, M. M., Cranford, J. A., Buu, A., Fitzgerald, H. E., & Zucker, R. A. (2014). Alcohol expectancies in childhood: change with the onset of drinking and ability to predict adolescent drunkenness and binge drinking. *Addiction*, 110, 71-79.
doi: 10.1111/add.12704
- Koning, I. M., Eijnden, R. J. J. M. van den, Verdurmen, J. E. E., Engels, R. C. M. E., & Vollebergh, W. A. M. (2013). A cluster randomized trial on the effects of a parent and student intervention on alcohol use in adolescents four years after baseline; no evidence of catching-up behavior. *Addictive Behaviors*, 38, 2032-2039. doi: 10.1016/j.addbeh.2012.12.013

- Koning, I. M., Eijnden, R. J. J. M. van den, & Vollebergh, W. A. M. (2014). Alcohol-specific parenting, adolescents' self-control, and alcohol use: A moderated mediation model. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 76*, 16-23. doi: 10.15288/jsad.2014.75.16
- Koning, I. M., Engels, R. C. M. E., Verdurmen, J. E. E., & Vollebergh, W. A. M. (2010). Alcohol-specific socialization practices and alcohol use in Dutch early adolescents. *Journal of Adolescence, 33*, 93-100. doi: 10.1016/j.adolescence.2009.05.003
- Koning, I. M., Vollebergh, W. A. M., Smit, F., Verdurmen, J. E. E., Eijnden, R. J. J. M. van den, Bogt, T. F. M. ter, ... Engels, R. C. M. E. (2009). Preventing heavy alcohol use in adolescents (PAS): Cluster randomized trial of a parent and student intervention offered separately and simultaneously. *Addiction, 104*, 1669-1678. doi: 10.1111/j.1360-0443.2009.02677.x
- Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., & Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical Psychology Review, 25*, 841-861. doi: 10.1016/j.cpr.2005.06.002
- Leigh, B.C., & Stacy, A. W. (2004). Alcohol expectancies and drinking in different age groups. *Addiction, 99*, 215-227. doi: 10.1111/j.1360-0443.2003.00641.x
- Looze, M. de, Dorsselaar, S. van, Roos, S. de, Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R., ... Vollebergh, W. (2014). *HBSC 2013. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Looze, M. de, Vermeulen-Smit, E., Bogt, T. F. M. ter, Dorsselaar, S. A. F. M. van, Verdurmen, J., Schulten, I., ... Vollebergh, W. A. M. (2014). Trends in alcohol-specific parenting practices and adolescent alcohol use between 2007 and 2011 in the Netherlands. *International Journal of Drug Policy, 25*, 133-141. doi: 10.1016/j.drugpo.2013.09.007

- Martino, S. C., Ellickson, P. L., & McCaffrey, D. F. (2009). Multiple trajectories of peer and parental influence and their associations with the development of adolescent heavy drinking. *Addictive Behaviors, 34*, 693-700. doi: 10.1016/j.addbeh.2009.04.006
- Richter, L., & Richter, D. M. (2001). Exposure to parental tobacco and alcohol use: effects on children's health and development. *American Journal of Orthopsychiatry, 71*, 182-203. doi: 10.1037/0002-9432.71.2.182
- Ryan, S. M., Jorm, A. F., & Lubman, D. I. (2010). Parenting factors associated with reduces adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 44*, 774-783. doi: 10.1080/00048674.2010.501759
- Spijkerman, R., Eijnden, R. J. J. M. van den, & Huiberts, A. (2008). Socioeconomic differences in alcohol-specific parenting practices and adolescents' drinking patterns. *European Addiction Research, 14*, 26-37. doi: 10.1159/000110408
- Petraitis, J., Flay, B. R., & Miller, T. Q. (1995). Reviewing theories of adolescent substance use: organizing pieces in the puzzle. *Psychological Bulletin, 117*, 67-86. doi: 10.1037/0033-2909.117.1.67
- Vorst, H. van der, Burk, W J., & Engels, R. C. M. E. (2010). The role of parental alcohol-specific communication in early adolescents' alcohol use. *Drug and Alcohol Independence, 111*, 183-190. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2010.03.023
- Vorst, H. van der, Engels, R. C. M. E., Meeus, W., & Dekovic, M. (2006). The impact of alcohol-specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents' drinking behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 1299-1306. doi: 10.1111/j.1469-7610.2006.01680.x

Vorst, H. van der, Engels, R. C. M. E., Meeus, W., Dekovic, M., & Leeuwe, J. van (2005).

The role of alcohol-specific socialization in adolescents' drinking behavior. *Addiction*, *100*, 1464-1476. doi: 10.1111/j.1360-0443.2005.01193.x

Zucker, R. A., Kincaid, S. B., Fitzgerald, H. E., & Bingham, C. R. (1995). Alcohol schema acquisition in preschoolers: differences between children of alcoholics and children of non-alcoholics. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, *19*, 1011-1017.

doi: 10.1111/j.1530-0277.1995.tb00982.x

Zundert, R. M. P. van, Vorst, H. van der, Vermulst, A. A., & Engels, R. C. M. E. (2006).

Pathways to alcohol use among Dutch students in regular education and education for adolescents with behavioral problems: the role of parental alcohol use, general parenting practices, and alcohol-specific parenting practices. *Journal of Family Psychology*, *20*, 456-467. doi: 10.1037/0893-3200.20.3.456